

PRZYSTOSOWANIE I OPÓR ŻEŃSKICH ZGROMADZEŃ ZAKONNYCH WOBEC WŁADZ KOMUNISTYCZNYCH W POLSCE. ZARYS PROBLEMU

W okresie reżimu komunistycznego w Polsce we wszystkich praktycznie obszarach życia istniały dwie postawy społeczne: przystosowanie i opór.

Zewnętrznym przejawom przystosowania, towarzyszyło zachowanie suwerenności wewnętrznej i zdolności do stawiania oporu, przynajmniej wobec niektórych cech systemu czy kierunku działania władz. Antykomunistyczny opór dotyczył wszystkich warstw i grup społecznych. Podejmowany był nie tylko przez zbrojne podziemie ale także przez znaczną część polskiego społeczeństwa. Był ukierunkowany przede wszystkim na kwestie wolności wyznawania religii, naruszania wartości tradycji narodowej, czy wobec ograniczania wolności przekonań i wypowiedzi.

Walka z zakonami należała do głównych celów większości reżimów, które kiedykolwiek walczyły z Kościołem. Katolicy byli traktowani jako obywatele drugiej kategorii, zakonnice natomiast jak obywatele trzeciej kategorii, nieustannie spychane na margines życia społecznego, pozbawiane nie tylko możliwości awansu społecznego, ale przede wszystkim podstawowych praw i swobód obywatelskich gwarantowanych przez Konstytucję.

Systematycznie pozbawiano siostry prowadzenia działalności apostołskiej i swobodnego podejmowania pracy zawodowej, odmawiano możliwości zdobycia wykształcenia, korzystania z świadczeń socjalnych takich jak ochrona zdrowia, ubezpieczenia społeczne czy świadczenia emerytalne, instrumentalnie wykorzystywano przepisy podatkowe. Planowa ateizacja dotknęła wszystkie obszary działalności wspólnot zakonnych. Przyjmowała ona charakter rozwiązań instytucjonalno-prawnych. Walka z działalnością zakonów dokonywana była „w majestacie prawa”.

W okresie od 1949 do 1967 zlikwidowano ponad 80 szkół zakonnych, 263 domy dziecka, 680 przedszkoli, 73 świetlice, 46 żłobków. Z 276 szpitali, w których siostry pracowały do roku 1967 zostały tylko w 93. Szpitale zakonne upaństwowiono.

W celu skutecznej obrony zakonów, z inicjatywy Prymasa Wyszyńskiego zapoczątkowano instytucjonalne formy współpracy zgromadzeń zakonnych.

Narzędziem represyjnej polityki państwa, prowadzonej w stosunku do zgromadzeń zakonnych była Ustawa o przejęciu „dóbr martwej ręki” z 20 marca 1950 r. mająca na celu ograniczenie bazy materialnej zakonów, wprowadziła stan prawny, w którym zgromadzenia

zakonne traciły własne ziemie i gospodarstwa, będące podstawą utrzymania wielu wspólnot zakonnych, a zwłaszcza nowicjatów i domów formacyjnych.

Afirmacja, przystosowanie, opór, opozycyjność – wszystkie te postawy występowały jednocześnie i we wzajemnym powiązaniu. Zakonnice, tak jak całe społeczeństwo, zmuszone do milczenia i respektowania narzuconych reguł, przystosowały się do nich, jednocześnie broniły pewnego zakresu autonomii i próbowały ją poszerzać.

Dzieje PRL można przedstawić jako proces zmagania się między aparatem władzy a społeczeństwem, w którym to zmaganiu zmieniają się obie strony.

Słowa kluczowe: reżim komunistyczny, totalitaryzm, ateizacja, opór antykomunistyczny, kościół, zakony, zakonnice

NUNS' PARTICIPATION AND THEIR ROLE IN CREATING AN ANTI-COMMUNISM ATTITUDE OF RESISTANCE IN PEOPLE'S REPUBLIC OF POLAND

From 1944 when Poland was under the communism rule two kind of attitudes existed in polish society – adaptation and resistance. Affirmation, adjustment, resistance and opposition – those attitudes were appearing at the same time and were related to each other.

Anti-communist resistance in People's Republic of Poland applied to every class and group of society. The resistance was especially directed into a restrict feature limiting a freedom to profess religion, damaging a value of national tradition or limiting a freedom to speech and beliefs.

In August 1949 “ A decree of protection of freedom of conscience and denomination” was issued. Technically this document, was meant to create a lawful guarantee of freedom of denominations in Poland. In reality some of the regulations were used by the different authorities to both make Church's life more difficult and to repress clergy and secular people.

The Catholics in Poland were treated as a second category citizens (limited with their capability to get promotion, even if they kept a loyal attitudes) but nuns were treated even worst as a third category citizens, being continuously pushing to the dregs of social live, without not only any chance to get promotion but also without the fundamental rights and freedom guarantee to every Poles by the Constitution.

In further perspective the communist government planned to gradually limited congregations work, created closed enclaves and aimed to completely liquidate nuns work.

The right person for the Church happened to be a cardinal Stefan Wyszyński a Primate of Poland. Thanks to an inflexible attitudes of cardinal Wyszyński and his *Non possumus* the authorities were unable to fulfill the program of “loyalty” in Catholic Church in Poland. The Primate tried to show nuns a new perspective of work and was looking for methods to defend and kept monastic life in Poland.

The Episcopal was protecting monastic live. It was aware that battle with religious orders was a part of a main repertoire among most of the regime which at any time undertake a battle with Church.

The history of People’s Republic of Poland might be describe as a process of struggle between the authorities and society where both sides were changing under influence of this struggle.

Key words: Communist regime, totalitarianism, atheisation, anti-communist resistance, the church, congregations, nuns.